

*Олеся ГАЛИК
(Дрогобич, Україна)*

РОЛЬ ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗСУ ЯК ГАРАНТ СТАБІЛЬНОСТІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Логопедична корекція в системі Збройних Сил України відіграє важливу роль у відновленні боєздатності військовослужбовців та зміцненні національної безпеки. Вона спрямована не лише на медичну реабілітацію, але й на забезпечення безперерйного функціонування військового управління за рахунок відновлення здатності до ефективної комунікації. Ця допомога є складовою частиною комплексного процесу реабілітації, і охоплює такі ключові напрямки: робота над наслідками черепно-мозкових травм (ЧМТ) та контузій, які можуть спричиняти афазію (втрату мовлення), дизартрію (порушення вимови) та порушення на кшталт набутого заїкання; застосування сучасних технологій, як-от віртуальна реальність і допоміжні ІТ-засоби, для подолання мовленнєвих порушень, що позначаються на розумінні та відтворенні мовлення; стабілізація психоемоційного стану пацієнтів завдяки мовленнєвій терапії, що є важливим елементом стратегії збереження людського ресурсу [2; 13; 14].

Ефективна комунікація є одним із ключових компонентів національної безпеки через такі аспекти: внутрішня комунікація у військових підрозділах базується на чіткій ієрархічній структурі, а будь-яке її ускладнення внаслідок мовленнєвих порушень між командирами й підлеглими призводить до зниження ефективності управління; логопедичне лікування сприяє поверненню в стрій досвідчених спеціалістів, чий навички мають високий пріоритет у забезпеченні обороноздатності; відновлення комунікативної компетентності офіцерського складу підвищує довіру громадян до військових і дозволяє суттєво покращити координацію у сфері безпеки [1; 3].

Теоретико-методологічні основи логопедичної підтримки військовослужбовців Збройних Сил України в умовах війни ґрунтуються на міждисциплінарному підході, який інтегрує нейрореабі-

літацію, психологію травми та військову медицину. Це не просто робота з мовленнєвими порушеннями, а стратегічний компонент, що сприяє збереженню боєздатності і соціальній адаптації захисників. Головна методологія будується на принципах нейропластичності, які передбачають відновлення мовленнєвих функцій після контузій і поранень, а також на принципах комплексного підходу.

Логопедичний супровід вимагає командної роботи з неврологами та психологами, оскільки мовленнєві порушення, такі як афазії та дизартрії, часто супроводжуються посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Особлива увага приділяється формуванню навичок стресостійкої комунікації та відпрацюванню чіткої дикції в екстремальних умовах, що критично важливо для оперативної передачі наказів у військових підрозділах [7; 13].

Серед пріоритетних завдань – подолання наслідків бойових травм головного мозку та акубаротравм. Основна мета – відновлення комунікативної функції військовослужбовців для їхнього повернення до лав армії або успішної інтеграції в цивільне життя. Запобігання інвалідизації ветеранів є важливим аспектом цієї роботи, що сприяє стабільності всієї системи [7; 13].

Ефективна комунікація стає ключовим фактором психологічної стійкості суспільства та збереження інтелектуального потенціалу армії. Логопедична підтримка виконує роль гаранта стабільності, адже здатність військових до повноцінного спілкування є фундаментом їхнього психічного здоров'я та професійної спроможності [7; 13].

Нормативно-правова основа реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України, яка розглядається в контексті національної безпеки, ґрунтується на сукупності законодавчих і нормативних актів, спрямованих на забезпечення медичної, психологічної та соціальної реінтеграції захисників. Основним завданням цієї правової бази є забезпечення стабільності суспільства, відновлення людського капіталу та зменшення ризиків соціальної напруги. Ключовими документами, які регулюють цю сферу, є такі:

1. «Конституція України», яка гарантує громадянам право на охорону здоров'я та соціальний захист, закладаючи основу для надання підтримки військовослужбовцям [10];

2. «Закон України «Про національну безпеку України» (№ 2469-VIII)», що встановлює принципи захисту громадян як

складової державної безпеки, включаючи спеціальні положення, які стосуються ветеранів [4];

3. «Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (№ 1053-IX)», який впроваджує функціональний підхід до реабілітації, використовуючи положення Міжнародної класифікації функціонування (МКФ), адаптовані до національних особливостей [5];

4. «Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що передбачає надання широкого спектра медичних послуг, зокрема санаторно-курортного лікування для осіб, які постраждали під час виконання своїх обов'язків [6];

5. «Постанова Кабінету Міністрів України № 307 від 18 березня 2024 року», яка регулює порядок надання комплексних послуг з реабілітації, серед яких значне місце відведено психологічній допомозі [8].

Вище названі нормативно-правові акти формують цілісну систему підтримки військовослужбовців, забезпечуючи не лише їхнє фізичне та психологічне відновлення, а й сприяють їхній ефективній інтеграції в соціальне середовище після виконання військових завдань.

Логопедична корекція у військовій сфері є не лише засобом для вдосконалення вимови, але й одним із ключових компонентів забезпечення національної безпеки, який безпосередньо впливає на ефективність виконання бойових завдань і психологічну стійкість військовослужбовців. Під час підготовки особового складу основна увага в логопедичній роботі приділяється чіткості бойових команд і управління. Це передбачає виправлення дефектів мовлення, здатних спричинити неправильне розуміння наказів через засоби зв'язку (рації, гарнітури), де через фонові шуми й перешкоди особливо важливими стають бездоганна дикція та точність артикуляції [11; 17; 18].

Корекція мовленнєвих порушень також позитивно впливає на авторитет командирів і полегшує взаємодію та згуртованість у колективі. У післяпораненому періоді це стає критично важливим для реабілітації ветеранів, яких планується повернути до служби чи адаптувати до цивільного життя. Така допомога охоплює: подолання наслідків мінно-вибухових травм (МВТ), зокрема боротьбу з афазією (втрата мовленнєвої функції), дизартрією (порушення артикуляції) та дисфагією (труднощі з ковтанням), що час-

то виникають після контузії чи черепно-мозкових травм; лікування посттравматичного заїкання, яке зазвичай з'являється внаслідок сильного стресу чи фізичних ушкоджень; когнітивне відновлення, де логопеди працюють над відновленням пам'яті, уваги та здатності до чіткого формулювання думок [11; 12; 17].

Системний підхід до логопедичної допомоги забезпечує кілька важливих результатів, зокрема: збереження кадрового потенціалу – завдяки якісній реабілітації є можливість повернути до лав армії або викладацької діяльності тих, хто має унікальний бойовий досвід; підтримка соціальної стабільності – успішна мовленнєва реабілітація запобігає соціальній ізоляції ветеранів, знижує рівень депресії та сприяє їхній ресоціалізації [11; 12; 17]. Отже, логопедична служба має бути невід'ємною частиною мультидисциплінарних команд у військових госпіталях, виконуючи важливу роль у процесах ерготерапії та психологічної реабілітації.

Логопедична реабілітація військовослужбовців є не лише засобом відновлення мовлення, але й важливим чинником забезпечення національної безпеки та соціальної стійкості. Військові, які стикаються з порушеннями мовлення (зокрема, внаслідок контузій, інсультів або бойових поранень), нерідко втрачають здатність ефективно комунікувати. Успішне проходження реабілітаційного процесу дає їм змогу не тільки повернутися до виконання службових обов'язків, але й передавати свій досвід і знання молодшому поколінню кадрів, що є критично важливим для підтримання боєздатності Збройних Сил України [9; 15; 16].

Варто зазначити, що неможливість вираження власних думок може призводити до ізоляції від суспільства, що значно підвищує ризики розвитку депресії, конфліктів в сімейному середовищі та проявів агресії. Логопедична підтримка відіграє ключову роль у сприянні адаптації ветеранів до життя в суспільстві, зберігаючи їх як активних і повноправних членів громади, здатних працювати та брати участь у соціальному житті. Створення ефективної системи реабілітації є не лише медичною задачею, але й маркером того, наскільки держава цінує своїх захисників. Це сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій і стимулює мотивацію до мобілізації, адже військовослужбовці отримують гарантії підтримки в разі поранення [15].

Окрім цього, відновлення комунікативних навичок сприяє інтеграції ветеранів у цивільну сферу, даючи їм можливість ефекти-

вно реалізовувати себе у професійній діяльності. Це, своєю чергою, позитивно впливає на економіку країни та зменшує навантаження на систему соціального забезпечення [15].

Отже, логопедична корекція в умовах функціонування Збройних Сил України набуває значення не лише як одна з форм медико-педагогічної допомоги, але й як стратегічно важливий компонент, що сприяє зміцненню обороноздатності та забезпеченню національної безпеки. Логопедичний супровід, хоча і залишається мало помітним для широкого загалу, виконує ключову роль у забезпеченні ефективного командування, оптимізації комунікативних процесів і підтриманні принципів соціальної справедливості всередині військових підрозділів. У підсумку, його значущість визначається впливом на загальну стабільність та цілісність системи національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко В., Разумейко Н., Кужельний А. Формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів сектору безпеки та оборони України. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Том 172. № 16. 2022. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/287#:~:text...>

2. Бабич Н. Мовленнєві дисфункції у військових з наслідками ЧМТ: огляд літератури. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 8 (42). 2024. С. 46–58. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49629/1/N_Babych_PTSVN_8_FPSRSO.pdf.

3. Довідник військовослужбовця після поранення. URL: <https://turbota.mil.gov.ua/dovidnyk-poranenogo#:~:text...>

4. Закон України. Про національну безпеку України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/zakon-ukraini-pro-nacziionalnu-bezpeku-ukraini>.

5. Закон України. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 8, ст. 59). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>.

6. Закон України. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. (Відомості Верховної Ради України (ВВР),

1993, № 45, ст. 425). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

7. Звекова В., Качуровська О., Сілявіна Ю. Особливості логопедичної допомоги дорослим в умовах воєнного стану. *Імідж сучасного педагога*. № 4 (217). 2024. С. 97–101. URL: <file:///C:/Users/Dell/Downloads/308123-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-716888-1-10-20240820.pdf>.

8. Кабінет Міністрів України. Постанова від 18 березня 2024 р. № 307. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-mentalnoi-sportyvnoi-fizychnoi-psykholohichnoi-reabilitatsii-ta-profesiinoi-adaptatsii-t180324>.

9. Ковальчук Ж. Становлення та розвиток теоретичних засад логопедії в Україні (друга половина XX століття – початок XXI століття). Дисертація. Київ, 2020. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Kovalchuk.pdf.

10. Конституція України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

11. Консультація провідного логопеда для пацієнтів з афазією після інсультів та черепно-мозкових травм. URL: <https://bettertone.com.ua/uk/konsultatsiia-providnoho-lohopeda-dlia-patsiientiv-z-afaziieiu-pislia-insultiv-ta-cherepno-mozkovykh-travm/#::~text...>

12. Лікування заїкання у військових після акубаротравми (контузії). URL: <https://poda.gov.ua/news/201750#::~text...>

13. Лопатинська Н., Мельник В. Психолого-логопедичний супровід військовослужбовців в системі реабілітації після отриманих бойових травм. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2024. №35 (74). С. 89–94. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49705/#::~text...>

14. Міноборони розширює психологічну допомогу військовим: до процесу залучатимуть цивільних фахівців. URL: <https://mod.gov.ua/news/minoboroni-rozshiryuye-psiholohichnu-dopomogu-vijskovim-do-proczesu-zaluchatimut-czivilnih-fahivcziv>.

15. Психологічний супровід воєнного та повоєнного періодів України: інформаційно-аналітичний довідник / за наук. ред. О. П.

Лучанінової; авт.-упоряд.: О. П. Лучанінова, Я. В. Пилипчук, С. С. Рашидова, Г. В. Міськов, О. В. Углова; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця: ТВО-РИ, 2025. 290 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745461/1/IAS_Reference-Book_2025.pdf.

16. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України: тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф., 30 травня 2025 р. Харків: НА НГУ. 2025. 321 с. URL: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/Naukova%20diyalnist/naukovu%20forumy/2025/...>

17. Чайковський А., Толмачов О. Психологічна підготовка військових кадрів: сучасні методики та підходи в контексті державного управління у сфері безпеки. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 1. С. 244–250. https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2024/41.pdf#:~:text=...

18. Josef S. Otto, Carla Chase, Christopher W Barrett. Therapists in the Uniformed Services: Improving Care in Emergency Response Medical Missions. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9109541/>.